

TÜRKÇE DERSİ İLKÖĞRETİM PROGRAMLARINDA BENİMSENEN TEMATİK YAKLAŞIMIN METİN SEÇİMİNE ETKİLERİ YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Serdar ARHAN*

İbrahim GÜLTEKİN***

Özet

Bu çalışmada, ilköğretim Türkçe 1-5 ve 6-8. sınıflar öğretim programlarında benimsenen tematik yaklaşımın Türkçe ders kitaplarında yer alması gereken metinlerin seçimine etkileri beş başlık altında incelendi. Elde edilen tespitler, değerlendirmeler ve sonuçlara göre mülahazalar ve öneriler ortaya konuldu.

Anahtar Sözcükler: Öğretim programı, ders kitabı, tematik yaklaşım, metin seçimi

Giriş

Karmaşık bir yapıya sahip olan eğitimin birçok ayağı vardır. Bu ayakların en önemlilerinden biri de şüphesiz öğretim programlarıdır. Bütün toplumlar eğitim sistemlerini oluşturdukları öğretim programları doğrultusunda planlar ve yürütürler. Öğretim programlarının tanımı ve içeriği üzerine yapılan tartışmalar devam ediyor olsa da eğitimbilimcilerin konu hakkında bazı ortak paydalarda buluştukları söylenebilir. Özçelik'e (1992: 4) göre öğretim programı "bir dersle ilgili öğretme - öğrenme sürecinde nelerin, niçin ve nasıl olacağını gösteren bir kılavuz, başka bir deyişle bu nitelikte bir proje planıdır. Varış (1996: 14) öğretim programını "eğitim programı içinde ağırlık taşıyan bu kesim, genellikle, belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerilerin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır." Demirel (2004:4) ise öğretim programını "öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği" olarak tanımlamaktadır.

Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler, toplumların eğitim sistemlerini, dolayısıyla öğretim programlarını zaman zaman yenilemelerini ya da güncellemelerini gerektirmektedir. Bu durum öğretim programlarının durağan olmayan dinamik

* Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü I.Uluslararası Türkçe Eğitimi Sempozyumu (15-17 Aralık 2011)'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur

* Eğitim Uzmanı, Millî Eğitim Bakanlığı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara

*** Yrd. Doç. Dr. Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Zonguldak

yönünü göstermektedir. Millî Eğitim Bakanlığı bu anlayışla 2004 yılından itibaren bütün derslerin öğretim programlarını yeniledi. Yenilenen öğretim programları arasında İlköğretim Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu ve İlköğretim Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı da yer almaktadır.

Eğitim alanında meydana gelen gelişmeler ve değişmeler öğrenme ve öğretme yaklaşımlarını da doğrudan etkilemekte ve farklı yaklaşımların benimsenmesini sağlamaktadır. Örneğin, 1981 Türkçe Eğitimi Programı davranışçı yaklaşımı esas almıştır (Yaylı, 2010: 23).Yenilenen Türkçe 1-5 ve 6-8. sınıflar öğretim programları ise yapılandırmacı yaklaşımı merkeze almakla birlikte tematik, çoklu zekâ gibi yaklaşımları da beraberinde benimsemiştir. Yeni yaklaşımlar da öğrenciyi, öğretmeni, öğrenme ortamını farklılaştırmakta, kavramların içeriğini değiştirmekte veya eskilerin yerine yeni tanımlar koymaktadır (Aşıcı, 2006: 244). Bu çalışmanın esasını mevcut Türkçe 1-5 ve 6-8. sınıflar öğretim programlarında benimsenen tematik yaklaşımın metin seçimine etkileri oluşturmaktadır.

“Tematik” kelimesinin temelinde “tema” kavramı vardır. Oğuzkan’a (1977: 307) göre yazarın yazısında sürekli belirtmeye çalıştığı temel düşünce ve görüşler, gösterdiği ana yönelimler temadır. Herhangi bir konuyu ele alıp onu belli bir yazı türünde işleyecek olan yazar, okurlara ne gibi düşünce ve görüşleri kazandırmak, onlarda hangi türden tavır ve alışkanlıklar geliştirmek istediğini bilmelidir. Günay (2003), her metin için tek bir ana temadan söz edilse de aynı metinde birden çok temanın bulunabileceğini belirtir. Temalar çoğu kez konu ile karıştırılmaktadır. Konu ile temanın ayırıcı özelliklerini Özdemir (1999: 20) “Tema kavramı daha genel olan, daha genel anlamda bir şeyi; konu kavramı ise daha tikel olan, somut olan bir şeyi kapsar.” şeklinde ifade etmektedir. Konu görmekle, izlemekle algılanabilen bir dış aksiyon, tema ise görülme de kavranılması istenilen bir aksiyonun iç anlamıdır (Aktaş ve Gündüz, 2002:222). Konusu aynı olan iki metin, karşıt temalarla biçimlendirilebilir. Örneğin, konusu çalışmak olan “Çalışmak zevkli bir etkinliktir.” önermesiyle, aynı konudaki “Çalışmak, yorucu bir etkinliktir.” önermesinin temaları oldukça farklı doğrultudadır. Tıpkı bunun gibi, konu farklılığı olan kimi önermelerin temaları da aynı doğrultuda olabilir (Demirel ve Kıroğlu, 2006:110).

Tematik eğitim, öğrencilerin belirli bir tema üzerinde etraflıca çalışmasını öngören bir eğitim modeli olarak ortaya çıkmıştır. Belirlenen temanın derinlemesine çalışılması ve ilgili konuların ayrıntılı bir biçimde araştırılması, bu modelin en belirgin yönü ve yararı olarak ifade edilebilir (Çeçen ve Çiftçi, 2009: 446). Demirbaş’a (2006: 29) göre “Tematik yaklaşımla farklı disiplinlerin aynı temayla ilgili kazanımlarının bir bütün olarak ele alınması, öğrencinin bilgiyi anlamlandırması, ilişkilendirmesi ve üst düzey zihinsel becerilere ulaşması bakımından da önemlidir. Belirlenen temaların öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte olmasına ve farklı açılımlar yapılmasına fırsat verecek esnekliği taşımasına özen gösterilmelidir.”

“Olaylar ve olgular yaşamın bütünlüğü içinde ele alınmalıdır. Olgular, analitik ve atomistik bir yaklaşımla değil, çocukların gelişimsel özelliklerine de uygun bir biçimde bütüncül ve tematik bir yaklaşımla ele alınarak incelenmelidir.” (İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2009: 7).

Kocabaş (2005), Hollanda eğitim sistemini ve sınıf öğretmeni yetiştirmede aktif bir eğitim programını tanıtmak amacıyla yapmış olduğu araştırmasında, ilköğ-

retim bölümü programları arasında tematik eğitimin yer aldığını belirtmekte ve “öğretim yöntemleri, tematik eğitim ilköğretim programlarında önemli bir rol oynamaktadır. Farklı konu alanlarındaki öğretim elemanları öğrencinin bölüme başlama düzeyi ile ele alınabilecek şekilde bağlantılı öğretim paketleri sunarlar. Öte yandan öğrenciler aynı zamanda alt, orta ve üst yaş gruplarında okullarda uygulama çalışmaları üzerinde odaklaşırlar. Böylece bütün dersler dört yılda on dört ilgili tema içine dağıtılır.” (Kocabaş, 2005: 20) şeklinde ifade ederek tematik eğitimin önemine değinmektedir.

Güneş’e (2008: 317) göre tematik yaklaşımda ele alınan temalar, öğrencilerin edindikleri bilgi ve becerileri genişletme, düzenleme, zihninde yapılandırma ve günlük hayata aktarma olanakları sağlar. “2005 ve 2006 öğretim programlarında tematik yaklaşımın esas alınması metin seçiminde önemli bir değişiklik sağlamıştır. Aynı tema çerçevesinde arka arkaya işlenen metinlerin öğrencilerin konuyla ilgili bilgilerini yapılandırmada önemli bir katkı sağlaması beklenmektedir. Bu uygulama aynı zamanda öğrencinin sözcük dağarcığını geliştirmesine de katkı sağlayacaktır.” düşüncesini ifade eden Coşkun ve Taş, tematik yaklaşımın uygulamada getireceği olumlu katkıya vurgu yapmaktadırlar (Coşkun ve Taş, 2008:71).Yaylı ise (2010: 27) “tematik yaklaşım ön bilgilerin harekete geçirilmesini kolaylaştırarak bilgiyi işleme ve yapılandırma süreçlerine katkıda bulunmaktadır. Çünkü yapılandırmacılıkta yeni bilgi ön bilgilerin tamamlayıcısı ve sonraki bilgilerin de temelidir.” diyerek yapılandırmacılıkla tematik yaklaşım arasındaki ilişkiyi belirtir. Can da (2004) “Yapılandırmacı yaklaşıma göre oluşturulmuş ders kitaplarında temalar vardır. Bu temalar yapılandırmacı yaklaşımın önemli ilkelerinden biri olan ‘Eğitimde parçadan bütüne değil, bütünden parçaya gidilir.’ anlayışının öğretim programına bir yansımasıdır. Bunun için öğretmenler, öğrencilere genel kavramları anlamaları için fırsatlar sunarlar; dersin işleniş sırasında da öğrencilerin kendi kavramlarını gözden geçirmelerine yardımcı olur, gerekirse düzenlerler.” ifadesi ile yukarıdaki görüşleri teyit etmektedir.

İlköğretim Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu’nda temalar, içerik önerileri (alt temalar) metinlerin temalara ve içerik önerilerine (alt temalara) alınmasıyla ilgili kısımlar şu şekilde yer almaktadır.

Tematik yaklaşımdan hareketle Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda zorunlu ve seçmeli temalar belirlenmiştir. Temaların seçilmesi ve belirlenmesinde Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın amaçları, temel becerileri ve diğer dersler dikkate alınmıştır. Her tema içerisinde ele alınacak içerik önerileri sunulmuştur. Buna göre:

1.Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı çerçevesinde bir eğitim-öğretim yılı içerisinde ele alınacak tema sayısı sekiz olarak belirlenmiştir. Bu sekiz temanın dördü zorunlu, dördü ise seçmelidir. Zorunlu Temalar; Atatürk, Değerlerimiz, Sağlık ve Çevre, Birey ve Toplum temalarıdır. Diğer dört tema ise Seçmeli Temalar arasından seçilerek belirlenir. Seçmeli Temalar ise şunlardır: Güzel Ülkem Türkiye, Yenilikler ve Gelişmeler, Oyun ve Spor, Dünyamız ve Uzay, Üretim, Tüketim ve Verimlilik, Hayal Gücü, Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler, Kurumlar ve Sosyal Örgütler, Doğal Afetler ve Güzel Sanatlar.

2. Temaların tamamında “İçerik Önerileri” başlığı altında verilen konular zorunlu değildir. Aynı tema kapsamında farklı konular da seçilebilir.

3. Her temada üç farklı türden; öyküleyici metin, bilgilendirici metin ve şiir olmak üzere dört metin işlenmelidir. Bu metinlerden üçü ders kitabında, birisi de dinleme metni olarak öğretmen kılavuzunda yer almalıdır.

4. Sadece birinci sınıf ilk okuma yazma öğretimi sürecinde, ilk dört tema dinleme metinleri aracılığı ile ele alınmalıdır. Bu nedenle ilk dört tema içerisinde, her temada dört dinleme metni olmak üzere; toplam on altı dinleme metni yer almalıdır.

5. Temalar her sınıf düzeyinde farklı içerikte ele alınmalıdır. (Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu, 2009: 142).

İlköğretim Türkçe Dersi (6,7,8.Sınıflar) Öğretim Programı'nda ise temalarla ilgili şu açıklamalara yer verilir.

1. Her temada farklı türlerden en az üç okuma, bir dinleme/izleme metnine/materyaline yer verilir. Dinleme metinleri öğretmen kılavuz kitabında yer almalıdır.

2. Seçilen konu veya temanın farklı yönlerinin ele alındığı metinler işlenir.

3. Dinleme/izleme metni, okuma metinlerinde ele alınan alt temalardan biriyle bağlantılı olabilir.

4. Her sınıfta biri zorunlu Atatürk teması olmak üzere 6 ana tema ele alınır.

5. 6. sınıfta "Sevgi", 7. sınıfta "Millî Kültür", 8. sınıfta "Toplum Hayatı" zorunlu ana temalardır. Zorunlu temalar diğer sınıflarda da işlenebilir. Programda Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Alışkanlıklar, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Güzel Sanatlar, Kavramlar ve Çatışmalar seçmeli temalar olarak ele alınmaktadır.

6. Ana temalar altında belirtilen alt temalar zenginleştirilebilir.

7. Temalara içeriği yansıtmak kaydıyla programda belirtilen adlar dışında özgün adlar verilebilir (İlköğretim Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, 2006: 60-61).

Ayrıca Türkçe öğretim programlarında kitap yazarları tarafından farklı özgün temaların ve bu temalara uygun alt temaların belirlenebileceği, ancak yeni temalar belirlenirken seçmeli temaların birleştirilmesi yoluna gidilemeyeceği vurgulanmıştır.

Tematik yaklaşımın en önemli ögesi şüphesiz metinlerdir. "Herhangi bir ders kitabının içeriği, ilgili dersin programı çerçevesinde oluşturulur. Türkçe ders kitapları da, Türkçe Öğretim Programının belirlediği, hedef, davranış-kazanımlar ve nitelikler doğrultusunda oluşturulmalıdır. Öğrencide oluşması gereken kazanımlar, özellikle metinler aracılığıyla uygulanacak etkinliklerle oluşacaktır. Dolayısıyla ders kitaplarındaki metinler önemli bir konuma sahiptir." (Okur, 2010: 122).

Günay (2001: 31) metin kavramını, "birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünlükler oluşturan tümceler dizisi... bir yazar/yazarlar tarafından, bilinçli olarak belli bir mantık sırasına göre, dilbilgisi ulamlar ve metnin işleyişine göre yapılmış diziliş... duygu, heyecan, coşku, korku ya da insan ruhuna yönelik daha başka soyut değerleri yaratmaya ya da kullanmaya elverişli, anlam bakımından çok zengin dilsel birimler" şeklinde tanımlar.

“Türkçe derslerinde bütün dil becerileri metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır.” (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 39). Öğrenci, edebiyatın dünyası ile ders kitabındaki metinler sayesinde tanışacaktır. Dolayısıyla ders kitaplarındaki metinler birer edebî ürün olmanın yanında diğer derslere katkı sağlayacak, bilgi edinmelerini sağlayacak okuma parçalarıdır (Okur, 2010:116).

Türkçe öğretiminde temel ders materyallerinden biri de metindir. Hatta Türkçe eğitiminin büyük ölçüde metne dayandığını söylemek yanlış olmaz. Çünkü dil öğrenmek kelime ve kural ezberlemek değildir. Dil öğrenmek; kelimelerin, kurallar çerçevesinde bir araya gelerek oluşturduğu dünyayı görmek, tanımak, anlamak, değerlendirmek, hissetmek; bu dünyada yaşamaktır. (Duman, 2003:151-152). Başkaları tarafından hazırlanan metinler okuma ve dinleme yoluyla anlaşılmaya çalışılırken, konuşma ve yazma yoluyla kişinin kendisinin metin üretmesi söz konusudur. Dil eğitimi derslerinde metinler okunur, metinler hakkında sorular sorulur ve cevaplanır, dil bilgisi çalışmaları metinler üzerinde gerçekleştirilir. Aslında sadece dil eğitiminde değil, eğitim sisteminin tamamında, bütün derslerde “metinler” önemli bir yer işgal eder. Öğretmenler derslerini çoğunlukla ders kitaplarındaki metinlerden hareketle düzenlemektedir (Coşkun, 2007: 261).

Türkçe öğretiminin genel amaçları, programın genel hedeflerinin ana hatlarını çizer ve programın kuramsal temelini yansıtır (Yaylı, 2010: 25). İlköğretim Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu ile İlköğretim Türkçe Dersi (6,7,8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda ifade edilen Türkçe dersi genel amaçlarının gerçekleştirilmesi için de ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinleri birer araçtır. Türkçe öğretim programlarının genel amaçlarına bakıldığında metinlerle doğrudan ilgili, özel olarak belirtilmiş maddeler yer almaktadır. İlköğretim Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu’nda 13, İlköğretim Türkçe Dersi (6-8.Sınıflar) Öğretim Programı’nda ise 11 genel amaç belirlenmiş, Türkçe dersine alınacak metinlerle ilgili özellikle aşağıdaki maddeler vurgulanmıştır.

Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu’nda belirtilen genel amaçlardan bazıları şunlardır:

(...) 2. Türkçeyi sevmelerini, doğru, güzel ve etkili kullanmalarını sağlamak, (...) 4. Metinler arası okuma becerilerini geliştirerek söz varlığını zenginleştirmek, (...) 12.Yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamak, (...) 13. Okuma ve yazma sevgisi ile alışkanlığını kazanmalarını sağlamaktır.

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda belirtilen genel amaçlardan bazıları şunlardır:

(...) 5.Seviyesine uygun eserleri okuma 6. Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevkine ve bilincine ulaşmaları, duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri, (...) 9.Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımalarındır. (...)

Metinler, öğretim programlarının önerdiği zorunlu ve seçmeli temalara göre seçilir. Tematik yaklaşımla hazırlanan Türkçe ders kitabında, öğrenci her temada, temanın farklı yönlerini ele alan metinlerle karşılaşır. Temada yer alan metinler işlendikçe öğrenci, öğrendiği kavramlarla yeni kavramlar arasında ilişki kurar. Böylelikle, metinler aracılığı ile öğrenme gerçekleşir.

Türkçe ders kitaplarına alınacak metinlerde bulunması gereken özelliklerden bazıları öğretim programlarında yer aldığı şekliyle aşağıda verilmiştir.

(...) 6. Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır. (...) 8. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır. (...) 10. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir. 11. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir. 12. Şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir. (...) 14. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir. 15. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır. (...) 17. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır. 18. Metinler, öğrencilerin duyu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir. (...) 20. Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır. (...) (Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu, 2009: 169-170).

(...) 4. Metinler Türkçenin güzellik ve inceliklerini yansıtmalı ve edebî değer taşımalıdır. (...) 11. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtmalıdır. (...) 13. Metinler çocuğun yaşına, sınıf seviyesine ve ilgi alanlarına uygun olmalı, çocukta merak uyandırmalı, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmalıdır. 14. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır. 15. Metinler öğrencilerin hayal dünyalarını, yaratıcılıklarını zenginleştirecek ve öğrencilere eleştirel bakış açısı kazandıracak nitelikte olmalıdır. (...) 18. Şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir. (...) (Türkçe Dersi (6,7,8.Sınıflar) Öğretim Programı, 2006: 56).

Bu çalışmanın amacı, Türkçe dersi 1-5 ve 6-8. sınıflar Türkçe öğretim programlarında benimsenen tematik yaklaşımın Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinlerinin seçiminde meydana getirdiği etkilerin tespit edilmesi ve ders kitabı yazımında karşılaşılan sorunların dile getirilerek çözüm önerileri getirilmesidir.

Çalışmada;

- Belirli gün ve haftalarla metinler ne kadar örtüşmektedir?
- Tema – alt tema ilişkisi, temalar arasındaki doğrudan ve dolaylı geçişkenlik ve bunların metin seçimine etkileri nelerdir?
- Temaların sınıf düzeylerine dağılımıyla ilgili karşılaşılan sorunlar nelerdir?
- Atatürk teması ve ara disiplin alanlarının ders kitaplarında verilmesiyle ilgili karşılaşılan sorunlar nelerdir?
- Tematik yaklaşımın şiir metinleri seçimine etkileri nelerdir? sorularına cevaplar aranacaktır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yönteminin tarama modeli esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu, var olan şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2005: 77).

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada verilerin toplanmasında belge tarama yöntemi kullanılmıştır. Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir. Belge tarama, belli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar (Karasar, 2005:183).

Tematik yaklaşımın ders kitaplarına konulan metin seçimine olan etkilerinin değerlendirildiği bu çalışmada İlköğretim Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu ile İlköğretim Türkçe Dersi (6,7,8.Sınıflar) Öğretim Programı tematik yaklaşım ve metin seçme ölçütlerine göre incelenmiştir.

Belirli gün ve haftalarla Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin örtüşmesi ile ilgili tespitlerde 2005-2011 yılları arasında TTKB tarafından onaylanan 1-8. sınıf Türkçe kitaplarından MEB Yayınları 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ile MEB Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı konuya esas alınarak incelenmiştir.

Temaların sınıf düzeylerine dağılımıyla ilgili bölümde, çalışmada ele alınan kitapları bütüncül olarak görmek açısından MEB Yayınları 6-8. sınıf Türkçe ders kitapları incelenmiştir.

Tematik yaklaşımın Türkçe ders kitaplarına seçilen şiir metinlerine etkileri bölümünde 2005- 2011 yılları arasında TTKB tarafından onaylanan Kök Yayınları 2.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Harf Yayınları 3.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları 4 Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları 5 Türkçe Ders Kitabı, Erdem Yayınları 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Engin Yayınları 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Koza Yayınları 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Evren Yayınları 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı ve Pasifik Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndan yararlanılmıştır.

Aşağıdaki tabloda çalışmada yararlanılan Türkçe ders kitaplarının tamamı liste olarak gösterilmiştir.

Tablo 1: Çalışmada Yararlanılan Kitap Listesi

Yazar Adı	Kitap Adı	Yayın Yılı
Yıldırım, S.J. vd.	İlköğretim 2.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Kök Yay.	2005
Aydın, G. ve Demirel, T.	İlköğretim 3.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yay.	2011
Karafilik, F. vd.	İlköğretim 3.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Harf Yay.	2009
Gültekin, İ., Pekdemir, A. Z.	İlköğretim 4.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yay.	2011
Başar, S., Zeybek Köken, S.	İlköğretim 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yay.	2011
Beyreli, L. vd.	İlköğretim 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Erdem Yay.	2009
Hengirmen, M. vd.	İlköğretim 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Engin Yay.	2010
Kapulu, A., Karaca, A.	İlköğretim 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Koza Yay.	2005
Komisyon	İlköğretim 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yay.	2011
Karabıyık, F.	İlköğretim 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Evren Yay.	2011
Yangın, B., Sakman, S.	İlköğretim 6.Sınıf Türkçe Ö. K. Kitabı, Pasifik Yay.	2010
Altan, A. vd.	İlköğretim 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yay.	2011
Altan, A. vd.	İlköğretim 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yay.	2011
Ceyhan, Y., Ceyhan S.	İlköğretim 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Pasifik Yay.	2010

Bulgu ve yorumlar

Türkçe ders kitaplarına metin seçiminde tematik yaklaşımla ilgili tespitler Türkçe öğretim programları ve Türkçe ders kitapları boyutunda alınmış ve bulgulara yönelik yorumlar çalışmanın amaçları çerçevesinde verilmiştir.

1. Belirli Gün ve Haftalarla Metinlerin Örtüşmesi

Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği'nde 32.Maddeye göre okullarda kutlanabilecek ya da anılabilecek gün ve haftalar Belirli Gün ve Haftalar Çizelgesi'nde gösterilmiştir. Aynı maddede "Belirli Gün ve Haftalarla ilgili etkinliklere, öğrencilerin aktif katılımları sağlanır." (Resmî Gazete, 2005) ifadesine yer verilir.

Öğrencinin günlük hayatının içinde yer alan belirli gün ve haftaların çeşitli etkinlikler yoluyla derslerle ilişkilendirilmesi öğrenme ortamlarını biçim ve içerik yönünden zenginleştirir, öğrenmeyi kolaylaştırır. Öğretim yılı boyunca kutlanan ulusal bayram ve günlerde değişik amaçlarla düzenlenen gün ve haftaların, Türkçe öğretiminde öğrenme ortamını zenginleştirilmesi bakımından büyük önem taşıdığını belirten Kavcar, Oğuzkan ve Sever'e göre "bu özel gün ve haftalarda, Türkçe derslerinde, yapılan gösteri ve konuşmaların ele alınması, sözlü ve yazılı ödevler hazırlanması, yazı yarışmaları düzenlenmesi uygun olur." (Kavcar, vd, 1998: 99). Ancak tematik yaklaşıma bağlı olarak Türkçe ders kitaplarına alınan tema ve metinlerin kitaplarda sıralanışı belirli gün ve haftalarla metinlerin ilişkilendirilmesini zorlaştırdığı görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda MEB 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler ve kutlanması zorunlu belirli gün ve haftalar gösterilmiştir.

Tablo 2: MEB 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Tema Adları, Metinler, Belirli Gün ve Haftalar

TEMA ADI	TAKVİM	METİN ADI	BELİRLİ GÜN VE HAFTALAR
BİREY VE TOPLUM	EYLÜL-EKİM	1. Uçurtma	İlköğretim Haftası (Eylül Ayının Üçüncü Haftası)
		2. Pireyi Deve Yapmak	
		3. Öğretmenim	Türk Dil Bayramı (26 Eylül), Demiryolları Haftası (Eylül Ayının Son Haftası)
		4. Arkadaşım Sarmaşık	
ATATÜRK	EKİM-KASIM	1. Merhaba Asker	
		2. Atatürk'ün Çalışmaları	29 Ekim Cumhuriyet Bayramı
		3. Atatürk'le Doğuş	
		4. Basın ve Atatürk	
SAĞLIK VE ÇEVRE	KASIM-ARALIK	1. Çöp Ev	
		2. Tırtıldan Kelebeğe	24 Kasım Öğretmenler Günü
		3. Orman Konuşuyor	İnsan Hakları ve Demokrasi Haftası (10 Aralık Günü'nü İçine Alan Hafta)
		4. Yaşlı Kadın ile Meşe Ağacı	Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası (12-18 Aralık)
DEĞERLERİMİZ	OCAK-ŞUBAT	1. Dilim Dilim Güzel Dilim	
		2. Hacı Bektaş Veli	
		3. Türkiye	
		4. Konuğa İkrâm	
DÜNYAMIZ VE UZAY	ŞUBAT-MART	1. Küçük Kar Tanesi	
		2. Uzayda Yaşam	
		3. Ay'da Küçük Serçe	Bilim ve Teknoloji Haftası (8-14 Mart), 12 Mart İstiklâl Marşı'nın Kabulü ve Mehmet Âkif'i Anma Günü
		4. Yıldızlara Uzanan Asansör	
GÜZEL ÜLKEM TÜRKİYE	MART-NİSAN	1. Burada Dur	
		2. Dört Mevsimde Dört Güzellik: Abant	Türk Dünyası ve Toplulukları Haftası (21 Mart Nevruz Günü'nü İçine Alan Hafta)
		3. Güzel Yurdum Türkiye'm	Orman Haftası (21-26 Mart)
		4. İsparta ve Güller	27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü, Kütüphaneler Haftası (Mart Ayının Son Pazartesi Günü)

YENİLİKLER VE GELİŞMELER	NİSAN-MAYIS	1. Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı	İlköğretim Haftası (Eylül Ayının Üçüncü Haftası)
		2. Bir Tıkla Elektronik Posta	23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Dünya Kitap Günü ve Kütüphaneler Haftası
		3. Bilgi Çağı	Bilişim Haftası (Mayıs Ayının İlk Haftası)
		4. Kuyruklu A İşaretinin Doğuşu	
GÜZEL SANATLAR	MAYIS- HAZİRAN	1. Çocuk Doğru Söyledi	
		2. Şu Heykellere Bak	
		3. Sinemaya Gitme Günü	
		4. Ebru Sanatı	Çevre Koruma Haftası (Haziran Ayının İkinci Haftası)

Tablo 2’yi incelediğimizde tema ve metinlerin Millî Eğitim Bakanlığının okullarda kutlanmasını zorunlu kıldığı belirli gün ve haftalarla örtüşmediği görülmektedir. Örneğin, 26 Eylül gününü içine alan hafta Türk Dil Bayramı olarak kutlanmaktadır. Tablo 2’ye bakıldığında bu haftaya Birey ve Toplum temasında yer alan “Öğretmenim” adlı metnin karşılık geldiği görülmektedir. Türk Dil Bayramı ile doğrudan ilişkili olan “Dilim Dilim Güzel Dilim” metni ise “Değerlerimiz” temasında olup ocak – şubat ayında işlenmektedir.

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve 10-16 Kasım Atatürk Haftası dikkate alındığından “Atatürk” teması, ders kitabında 2. tema olarak alınmaktadır. Bütün Türkçe ders kitapları için geçerli olan bu sıralama 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve 10-16 Kasım Atatürk Haftası’nın bu temanın işlendiği sürece karşılık gelmesini sağlamaktadır. Ancak Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu’nda Atatürk temasında yer alan metinlerin belirli gün ve haftalarla ilişkilendirilmesi zorunlu olmadığından 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile 19 Mayıs Atatürk’ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı gibi gün ve haftalar “Atatürk” temasında yer alan metinlerle ilişkilendirilmemektedir.

Okulların açıldığı ilk hafta İlköğretim Haftası olarak kutlanır. Öğrencilerin heyecanlı okula başladıkları bu haftada Türkçe ders kitabındaki ilk metnin “okuma”, “okumanın önemi”, “okul” vb. içerikli olması beklenir. İncelediğimiz kitapta ise birinci metnin “Uçurtma” adlı okuma metni olduğu görülmektedir.

24 Kasım Öğretmenler Günü’ne denk gelen haftada “Sağlık ve Çevre” temasına ait “Tırtıldan Kelebeğe” adlı metin yer almaktadır. Oysa “Birey ve Toplum” temasındaki “Öğretmenim” adlı metin, günün anlam ve önemi bakımından ilgili haftada işlenmesi daha uygun olurdu.

12 Mart İstiklâl Marşı'nın Kabulü ve Mehmet Âkif'i Anma Günü'nde Mehmet Âkif'le ilgili bir metin olması daha anlamlı olurdu fakat kitapta "Dünyamız ve Uzay" temasına ait "Ayda Bir Küçük Serçe" adlı metin yer almaktadır.

27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü ile mart ayının son pazartesi günü Kütüphaneler Haftası'nda "Güzel Ülkem Türkiye" temasına ait "Isparta ve Güller" adlı metin işlenmektedir. Hâlbuki bu metnin yerine "kitap", "okuma", "kütüphane" ya da "tiyatro" ile ilgili bir metnin işlenmesi öğrencinin okumaya ve tiyatroya olan ilgisini kalıcı hâle getirmede anlamlı bir araç olabilirdi.

MEB 8.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Tema Adları, Metinler, Belirli Gün ve Haftalar

TEMA ADI	TAKVİM	METİN ADI	BELİRLİ GÜN VE HAFTALAR
ZAMAN VE MEKÂN	EYLÜL-EKİM	1.Kız Kalesi	İlköğretim Haftası (Eylül Ayının Üçüncü Haftası)
		2.Geçmiş Zaman Şiirleri	Türk Dil Bayramı (26 Eylül), Demiryolları Haftası (Eylül Ayının Son Haftası)
		3.Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak	Türk Dil Bayramı (26 Eylül), Demiryolları Haftası (Eylül Ayının Son Haftası)
		4.Eski Ankara Evleri	
ATATÜRK	EKİM-KASIM	1.Atatürk'ten Anılar	29 Ekim Cumhuriyet Bayramı
		2. Onuncu Yıl Nutku	10-16 Kasım Atatürk Haftası
		3.Dil Devrimi	
		4.Atatürk ve Bilim	
		5.Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi	
MİLLÎ KÜLTÜR	KASIM-ARALIK	1.İhtiyar Çilingir	
		2.Gönül Mimarlarımız	24 Kasım Öğretmenler Günü
		3.Türküler Dolusu	
		4. Nevruz ve Birlik	İnsan Hakları ve Demokrasi Haftası (10 Aralık Günü'nü İçine Alan Hafta)
TOPLUM HAYATI	ARALIK-OCAK-ŞUBAT	1.Ergenekon Destanı	
		2.Çiğdem Der ki...	
		3.Herkesin Dostu Anton	
		4. Aşinasız	

BİLİM VE TEKNOLOJİ	MART-NİSAN-MAYIS	1.Basından Teknoloji Haberleri	Bilim ve Teknoloji Haftası (8-14 Mart) 12 Mart İstiklâl Marşı'nın Kabulü ve Mehmet Âkif'i Anma Günü
		2.Ekran Efendinin Tutsakları	Türk Dünyası ve Toplulukları Haftası (21 Mart Nevruz Günü'nü İçine Alan Hafta), Orman Haftası (21-26 Mart), 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü, Kütüphaneler Haftası (Mart Ayının Son Pazartesi Günü)
		3.Anadolu'nun Bahtı Açık Treni	Türk Dil Bayramı (26 Eylül), Demiryolları Haftası (Eylül Ayının Son Haftası)
		4.Bilgisayar Yalnızlığı	23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Dünya Kitap Günü ve Kütüphaneler Haftası Bilişim Haftası(Mayıs Ayının İlk Haftası)
KİŞİSEL GELİŞİM	MAYIS- HAZİRAN	1.Hayatta Başarının Yolları	
		2.İki İyi İnsan	
		3.Empati ile Yaşamak	
		4.Martı	Çevre Koruma Haftası (Haziran Ayının İkinci Haftası)

Tablo 3'ü incelediğimizde Türkçe 5.Sınıf Türkçe ders kitaplarında olduğu gibi 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında da birinci temanın ilk metnin İlköğretim Haftası ile ilgili olmadığı görülmektedir. Temanın ve metinlerin Millî Eğitim Bakanlığının okullarda kutlanmasını zorunlu kıldığı belirli gün ve haftalarla örtüşmediği görülmektedir.

Eylül ayının son haftası Demiryolları Haftası olarak kutlanır. Tablo 3'e göre bu haftada Zaman ve Mekân temasına ait "Geçmiş Zaman Şiirleri" adlı metin yer almaktadır. Oysa Bilim ve Teknoloji temasında tam da bu haftayla ilgili "Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni" adlı metnin yer aldığı görülmektedir.

8-14 Mart, Bilim ve Teknoloji Haftası olarak kutlanır. Bu haftada Bilim ve Teknoloji temasına ait Basından Teknoloji Haberleri adlı metin işlenmektedir. Bu metnin uygun haftaya denk gelmesi bir tesadüf olarak değerlendirilebilir. Çünkü aynı hafta içinde 12 Mart İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif'i Anma Günü olmasına rağmen tema bütününde bu güne ilgili bir metin yer almamaktadır.

21 Mart Nevruz Günü'nü içine alan hafta Türk Dünyası ve Toplulukları Haftası olarak kutlanır. Bu haftada Bilim ve Teknoloji temasında yer alan "Ekran Efendi'nin Tutsakları" adlı metin işlenmektedir. Oysa Aralığın iki ve üçüncü haftasında Millî Kültür temasında işlenen "Nevruz ve Birlik" metninin bu haftada yer alması günü daha anlamlı kıları.

27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü ve mart ayının son pazartesi günü Kütüphaneler Haftası'dır. Tablo 2'de de görüldüğü üzere kitapta bu haftalara uygun bir metin olmadığı gibi "kitap", "okuma", "kütüphane" vb. konularda herhangi bir metne yer verilmemiştir. Çünkü Okuma Kültürü seçmeli bir temadır ve kitap yazarları bu temayı kullanmamışlardır. Okuma Kültürü'nün seçmeli bir tema olması öğrencilerin öğretim yılı boyunca okumayla ilgili bir metni işlememeleri anlamına gelmektedir ki bu durum da Program'da yer alan Okuma Alışkanlığı Kazanma başlığı altındaki dokuz kazanımla çelişir bir görünüm ifade etmektedir.

Tablo 2 ve Tablo 3'te görüldüğü üzere tematik yaklaşımla yazılan Türkçe ders kitaplarındaki metnin Millî Eğitim Bakanlığının okullarda kutlanmasını zorunlu tuttuğu belirli gün ve haftalarla tesadüfler dışında örtüşmediği görülmüştür. Ancak sözü edilen bu durum Atatürk teması içinde yer alan metinler için geçerli değildir. Çünkü Türkçe Dersi (6,7,8.Sınıflar) Öğretim Programı'nda, 2006: 51). "Atatürkçülük konuları, zorunlu tema kapsamında ele alınacak; bu temaya yönelik metinler, yıl içinde ilgili gün ve haftalarda işlenecektir." açıklaması gereğince Atatürk teması metinleri ilgili gün ve haftalarla ilişkilendirilerek işlenmektedir. Yalnız bu açıklama Program'ın benimsediği tematik yaklaşımla ters düşmekte ve Program kendisiyle çelişmektedir. Çünkü Atatürk temasındaki metinlerin bir kısmı 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve 10 Kasım Atatürk Haftası ile ilişkilendirilmektedir. Bunun için Atatürk teması ders kitabı yazarlarının genel bir temayül olarak 2. tema kapsamında alınmaktadır Böylece Atatürk metinlerinin bir kısmı 2. temada işlenirken diğer Atatürk metinleri ise 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramıyla ilişkilendirilerek farklı temalarda işlenmektedir. Bu durum, diğer temalarda tema bütünlüğünü bozmakta ve tematik yaklaşıma ters düşmektedir. Oysa Program art arda sıralanmış farklı alt temalardan oluşan metinlerin bir tema çatısı altında işlenmesini öngörmektedir.

Okulda eğitim öğretim faaliyetleri de öğrencinin bildiği, tanıdığı çevreden daha uzak çevreye doğru düzenlenmelidir. Çocuğun ilgisi yakından uzağa doğrudur. Bu nedenle çocuklara öğretilecek her konuda "yakından uzağa" gidilmelidir. Böyle yapılabilecek bir öğretim daha sağlam ve etkili olur. Yakından uzağa ilkesine göre; işlenmekte olan konularla ilgili örnek, problem, olaylar; yakın, doğal ve toplumsal çevreden seçilmelidir (Özbay, 2008:101). Yakından uzağa öğretim ilkesinin öğrenmeyi etkili kıldığı ve kolaylaştırdığı gerçeğinden hareket ettiğimizde Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin de buna göre düzenlenmesi beklenir. Ancak tematik yaklaşımın böyle bir düzenlemeyi zorlaştırdığı hatta tesadüflere bıraktığı görülmektedir.

2. Tema-Alt Tema ilişkisi, Temalar Arasındaki Doğrudan ve Dolaylı Geçişkenlik ve Bunların Metin Seçimine Etkileri

Tematik yaklaşıma göre hazırlanan Türkçe ders kitaplarında metin seçimini belirleyen ve etkileyen en önemli faktörler arasında tema ve alt tema kavramları gelir. Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda toplam olarak on dört temaya ve her temaya uygun alt temalara yer verilmiştir. Ders kitabı yazımında Program'ın öngör-

düğü yönergeler doğrultusunda kitaba konulacak metinlerin bir temanın farklı temalarına göre seçilmesi gerekmektedir. Ancak Program'da yer verilen temalar ile alt temalar arasındaki ilişki kitap yazarlarını sınırlayan ve kısıtlayan bir yapıya dönüşebilmektedir. Bazı alt temalar, yer verildiği temanın dışında farklı temalar için de alt tema özelliği gösterebilmektedir. Aşağıdaki veriler bu anlamda örnek teşkil etmektedir.

Türkçe Dersi (6,7,8.Sınıflar) Öğretim Programı'nda "Sevgi"ye tema adı olarak yer verilmiştir. Sevgi, çok geniş ve zengin bir kavramdır. "Sevgi"yi birkaç çeşit alt temayla sınırlamak ya da "Sevgi"ye dâhil olabilecek bazı alt temalara farklı temaların içinde yer vermek ders kitabına konulabilecek metinlerin seçiminde ve belirlenmesinde sınırlılıklara neden olabilmektedir. 6-8. sınıf ders kitaplarına konulabilecek bir diğer tema "Okuma Kültürü"dür. "Okuma sevgisi" ise "Okuma Kültürü"nü'nün alt teması olarak belirlenmiştir. Hâlbuki okuma sevgisi, "Sevgi" temasının da alt teması olarak düşünülebilir. Yine "Doğa ve Evren" teması içinde "ağaç sevgisi", "orman sevgisi" ya da "hayvan sevgisi"nin işlendiği bir metin rahatlıkla "Sevgi" temasında yer alabilir. "Müzik" ya da "fotoğraf", "Güzel Sanatlar" temasının alt teması içinde gösterilmektedir. Eğer bir metin müzik veya tiyatro sevgisini anlatıyorsa bu durumda "Sevgi" teması içinde de yer alabilir. Konu "sevgi" olunca bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür.

"İletişim", "Toplum Hayatı" ve "Sevgi" teması arasındaki ilişkinin de dikkat çekici olduğu söylenebilir. "İletişim" temasının alt temalarından olan "insanlarla iletişim", "kültürel iletişim", "aile iletişimi" ya da "kitle iletişim araçları", "Toplum Hayatı" teması ile doğrudan ya da dolaylı bir ilişki içindedir. "Aile sevgisi", "insan sevgisi" gibi "Sevgi" teması içinde yer alan alt temaların da "Toplum Hayatı" teması ile bir biçimde ilişkisi vardır. "Zaman ve Mekân" teması içinde yer alan "Çevremiz" temasının hem "Toplum Hayatı" hem de "Doğa ve Evren" teması ile bağlantısının olduğu bir gerçektir. Sonuç olarak temalar arasında doğrudan ya da dolaylı olarak çeşitli anlamlarda bir geçişkenliğin olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlantıların ise ders kitabına konulacak metin seçimini daha çok olumsuz yönde etkilediğini/etkileyebileceğini söyleyebiliriz.

Örnek olarak "Doğa ve Evren" temasına yıldızlarla ilgili bir metin konulmak istenildiğinde, ele alınacak yıldız ile o yıldızla adını veren bilim insanı arasında çeşitli şekillerde kurulan metin içi ilişkiler metnin "Kişisel Gelişim" temasının "başarı" alt temasına da uygun olmasına neden olabilmektedir. Gerçekte bu tür bir ilişki yukarıda örnekleri verilen temalar arası ilişkiler çerçevesinde doğal ve sıradan bir anlam ifade etmektedir. Hatta bu tür metinlerin öğrencide kişilik gelişimine katkı sağlayacağı da düşünülebilir. Ancak metnin her iki temaya uygun düşmesi TTKB Ders Kitabı İnceleme Komisyonları tarafından mevcut ölçütlere göre değerlendirme dışı tutulma olasılığına neden olmaktadır. Çünkü metnin TTKB Ders Kitabı İnceleme Ölçütlerine göre bir temayı içermesi beklenmektedir. Tematik yaklaşımın esası da buna dayanır. Bu tür sıkıntılar ise estetik değeri olan nitelikli metinlerin ders kitaplarına konulmaması sonucunu doğurmaktadır.

Türkçe Dersi (6,7,8.Sınıflar) Öğretim Programı'nda yer alan bazı temalar ise alt tema yönünden hem çok kısır hem de bu alt temalar rahatlıkla başka temaların alt teması olarak işlenmeye uygun bir özellik gösterir. Bilim ve Teknoloji teması bu anlamda dikkat çekici bir örnek teşkil etmektedir. MEB 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda "Bilim ve Teknoloji" temasına da yer verilmiştir. Tema bütününde bir dinleme metni ve üç okuma

metni yanında iki tane de serbest okuma metni bulunmaktadır. Bu metinlerden ikisi ise "Bilim ve Teknoloji" temasından ziyade farklı temalara daha uygun bir anlam içeriğine sahiptir. Örneğin, "Ekran Efendi'nin Tutsakları" adlı metinde televizyonun insanlar arasındaki doğal iletişimi ortadan kaldırmasını ironik bir dille eleştirilmektedir. Bu anlamda metin daha çok "İletişim" ve "Toplum Hayatı" temalarına uygun düşer. Yine aynı temada "Bilgisayar Yalnızlığı" adlı metin de bilgisayar bağımlılığının insanı nasıl iletişimsizliğe ve yalnızlığa götürdüğü iletilisi üzerine kuruludur.

Öğrencilerin ilgisini çekebileceği düşünülerek konulan bu tür temaların ve bu temalara uygun metinlerin Türkçe dersi ile ne denli örtüştüğü üzerine zihin yormakta yarar olduğu görülmektedir. Nitekim bilim ve teknolojiadaki gelişmeler rahatlıkla "Toplum Hayatı" "İletişim," "Doğa ve Evren" "Kişisel Gelişim" gibi temalarda verilebilir.

Çeçen ve Çiftçi'nin (2009: 451-456) yaptıkları araştırma sonucu da tema, alt tema ve metin ilişkisi bağlamında oldukça dikkat çekicidir. Çeçen ve Çiftçi araştırmalarında, MEB 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin tema ve alt temaları tam olarak yanıtsızmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmacılar, bu durumun daha çok Program'da gösterilen tema alt tema ilişkisinden kaynaklandığını belirtirler. Program'da kitap yazarlarının her ne kadar farklı tema ve alt temalara da yer verebilecekleri belirtilse de yazılacak kitapların TTKB tarafından onaylanması daha öncelikli görüldüğünden doğal olarak kitap yazarları tevile meydan verebilecek bir inisiyatif kullanmayı tercih etmemektedirler. Böyle olunca da Türkçe ders kitaplarına konulacak metinlerin bir kısmı tek düze bir anlatımın hâkim olduğu içerik zenginliğinden yoksun niteliksiz metinler olma özelliği taşıyabilmektedir.

3.Temaların ve alt temaların Sınıf Düzeylerine Dağılımıyla İlgili Karşılaşılan Sorunlar

Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu'na göre 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarına dördü zorunlu, dördü seçmeli olmak üzere sekiz tema alınmaktadır.

6-8.sınıf Türkçe ders kitapları incelendiğinde zorunlu tema uygulamasının bu ders kitaplarında farklı bir yöntemle verildiği görülmektedir. 6.sınıftan 8.sınıfa kadar her sınıf düzeyinde zorunlu olan Atatürk temasıyla birlikte başka bir zorunlu tema da yer almaktadır. Bu temalar 6.sınıfta "Sevgi", 7.sınıfta "Millî Kültür" ve 8.sınıfta "Toplum Hayatı"dır. Ancak sınıflara göre zorunlu olarak seçilen temaların neye göre belirlendiği konusuna Program'da herhangi bir açıklama getirilmemiştir.

Aşağıdaki tabloda Program'da yer alan temalarla bunların 6,7 ve 8.sınıf MEB Türkçe ders kitaplarına yansımaları ve kullanım sıklığı gösterilmiştir.

Tablo 3: Programda Yer Alan Temalarla Bunların Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarına Yansımaları ve Kullanım Sıklığı

Programda Yer Alan Temalar	6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf	Temaların Kullanım Sıklığı
Okuma Kültürü (seçmeli)	X			1
İletişim (seçmeli)		X		1
Hak ve Özgürlükler (seçmeli)				-
Kişisel Gelişim (seçmeli)			X	1
Bilim ve Teknoloji (seçmeli)			X	1
Alışkanlıklar (seçmeli)				-
Zaman ve Mekân (seçmeli)	X		X	2
Duygular (seçmeli)	X			1
Doğa ve Evren (seçmeli)	X	X		2
Güzel Sanatlar (seçmeli)				-
Kavramlar ve Çağrışımlar (seçmeli)		X		1
Sevgi (6. sınıf için zorunlu; 7 ve 8. sınıflar için seçmeli)	X			1
Millî Kültür (7. sınıf için zorunlu; 6 ve 8. sınıflar için seçmeli)		X	X	2
Toplum Hayatı (8.sınıf için zorunlu; 6 ve 7.sınıflar için seçmeli)		X	X	2
Atatürk (6,7 ve 8. sınıflar için zorunlu)	X	X	X	3

Program'da yer alan temalar ve temaların 6, 7, 8. sınıflar Türkçe ders kitaplarına yansımalarıyla ilgili Tablo 3'ün ortaya çıkardığı bulgular şunlardır:

Zorunlu temalardan "Sevgi" teması sadece ilgili olduğu sınıfta kullanılırken "Millî Kültür" ve "Toplum Hayatı" temalarına ayrıca diğer sınıf düzeylerinde birer defa olmak üzere seçmeli tema olarak da yer verilmiştir.

"Millî Kültür" ve "Toplum Hayatı" dışında kitap yazarlarının iki sınıf seviyesinde "Doğa ve Evren" ile "Zaman ve Mekân" temalarını tercih ettikleri görülmektedir.

Daha çok fen ve teknoloji dersine uygun olan "Bilim ve Teknoloji" temasına sadece 8. sınıfta yer verilirken sosyal bilgiler dersiyile doğrudan ilişkili olan "Hak ve Özgürlükler" temasını tercih etmedikleri görülmektedir.

"Güzel Sanatlar" ve "Alışkanlıklar" teması da kitap yazarlarının kullanmadıkları temalar arasında yer almaktadır. Ancak bu temalara ders kitaplarında yer verilmeyişi öğrenciler için özellikle ilgili kelime ve kavramları en azından Türkçe dersinde görmemeleri gibi bir sonuçla karşı karşıya getireceği düşünülmelidir.

Seçmeli temalardan olan "Okuma Kültürü" ne ise sadece 6. sınıfta yer verilmiştir. Öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmada okumanın önemini anlatıldığı metinlerin yer alacağı "Okuma Kültürü" temasının 7 ve 8. sınıflarda olmayışı önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

“Kişisel Gelişim” temasının alt temalarına bakıldığında öğrencinin psikososyal yönden sağlıklı gelişimine katkı sağlayacak çok zengin bir içeriğe sahip olduğu görülecektir. Bu anlamda “Kişisel Gelişim” temasına sadece 8.sınıfta yer verilmesinin eksiklik olduğu düşünülmektedir.

4. Atatürk Teması ve Ara Disiplin Alanlarının Ders Kitaplarına Verilişiyile İlgili Karşılaşılan Sorunlar

Yenilenen öğretim programlarına göre Türkçe ders kitaplarına alınan metinlerle ilgili EARGED tarafından pilot okullarda (Ankara, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Bolu, Samsun, Van, Diyarbakır, Hatay) 2006 yılında taslak öğretim programlarının uygulanmasıyla ilgili bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada öğretmenler “ Atatürkçülük teması içinde yararlanılabileceği belirtilen metinler, öğrencilerin seviyesine uygun görünmemektedir. Bazı metinlerin anlaşılmasında güçlük çekilmektedir. Metinler, öğrencilerin kelime haznelerine uygun bir biçimde yeniden yazılabilir veya öğrenci seviyesine uygun başka metinler seçilebilir.” şeklinde görüşlerini dile getirmişlerdir (EARGED, 2006:25). Öğretmenlerin bu tespitlerinin birçok nedeni vardır. Atatürk temasındaki metinler yoluyla verilen Atatürkçülükle ilgili konular hem oldukça yoğun hem de bu konulardan bazıları öğrencilerin seviyelerinin üstündedir.

Atatürk temasında yer alan kazanım, konu ve açıklamaların seviye üstü ve soyut olması metin seçimini de etkilemektedir. Özellikle 8. sınıfta zorunlu olarak verilmesi gereken makale türünün Atatürk temasında yer alması, öğrencilerin bu türün en ağır örnekleriyle karşılaştığını göstermektedir. MEB 8. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda İsmet Zeki Eyuboğlu’na ait “Dil Devrimi” adlı makale bu durumun en iyi örneklerindedir. Üstelik bu makalenin dinleme metni olarak verilmesi anlaşılabilirliği daha da güçleştirmektedir.

Aşağıda “Dil Devrimi” metninden örnek bir paragraf verilmiştir.

(...)

Türk İncelenmesinden Türk Kimliği Çıkar

Bu görüşün tabanında bir felsefe öğretisini ilgilendiren anlam saklıdır. Önce kimlik, sonra ulusun kimliği kavramları insanı düşündürür. Söz gelişi görmediğiniz, nesnel olarak tanımadığınız bir insanı hangi yöntemle anlayabilirsiniz? Bu sorunun yanıtı şudur: ortaya koyduğu ürünleri inceleyerek... Bu yanıtta yeşeren anlam, tanımak istediğiniz kimsenin nesnel varlığı dışında kalan yapıttır. Bu yapıt, dille aktarılan türdense (şiir, öykü, roman, oyun, yazı ile açıklanan başka bir yapıt) dil öne çıkar. Görsel sanatları ilgilendiren bir yapıtta biçimsel özellikler üzerinde durulur. Ancak hepsinin kaynağı yine dildir. Yapıt hangi türden olursa olsun, dille ortaya konur. İşte Atatürk’ün dile verdiği önem bundan kaynaklanıyor. Türk tarihinde bu sorunun öncüsü Atatürk’tür.

(...)

İsmet Zeki EYUBOĞLU

Ayrıca İlköğretim Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu ile İlköğretim Türkçe Dersi (6,7,8.Sınıflar) Öğretim Programı’nda Atatürk teması, farklı yöntemlerle verilmektedir. İlköğretim Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve

Kılavuzu, Atatürk temasının bir bütün olarak verilmesini ve metinlerin tamamının art arda işlenmesini; İlköğretim Türkçe Dersi (6,7,8.Sınıflar) Öğretim Programı ise Atatürk temasına ait metinlerin ilgili gün ve haftalarla ilişkilendirilerek işlenmesini önermektedir. Bu da bazı Atatürk metinlerinin diğer temalarda yer alan metinlerin arasında işlenmesini zorunlu kılmaktadır. 6-8. sınıf ders kitaplarında Atatürk temasına ait metinlerin diğer temaların içinde işlenmesi, kitapların kolaylığını, anlaşılabilirliğini, kullanılabilirliğini ve işlevselliğini zorlaştırmaktadır. Bu durum kitap bütününde dil bilgisi, yazım ve noktalama dağılımının belli bir sıraya göre düzenlenmesinde sıkıntılar yaşanmasına sebep olmaktadır.

İlköğretim Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam, Girişimcilik, İnsan Hakları ve Vatandaşlık, Kariyer Bilinci Geliştirme, Özel Eğitim, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim olmak üzere yedi; Türkçe Dersi (6,7,8.Sınıflar) Öğretim Programı'nda bunlara ilave olarak Sağlık Kültürü ara disiplin alanıyla birlikte sekiz ara disiplin alanı belirlenmiştir. Ara disiplin alanlarına ait kazanımlar, İlköğretim Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanlarına yönelik kazanımlarla ilişkilendirilirken; Türkçe Dersi (6,7,8.Sınıflar) Öğretim Programı ise ara disiplin kazanımlarının, işlenecek tema/metinlerle ilişkilendirilerek ele alınmasını vurgulamıştır (İlköğretim Türkçe (6,7,8. Sınıflar) Öğretim Programı, 2006: 54). Ancak ders kitaplarına ara disiplin alanlarıyla ilişkili bütün temalar alınmadığı için ara disiplin kazanımlarının tema ve metinlerle ilişkilendirilmesi zayıf kalabilmektedir. Örneğin, "Doğal Afetler" teması seçilmemişse Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam; "Kişisel Gelişim" teması seçilmemişse Girişimcilik, Kariyer Bilinci Geliştirme, Özel Eğitim, Rehberlik ve Psikolojik Danışma; "Sağlık ve Çevre" teması seçilmemişse Sağlık Kültürü; "Oyun ve Spor" teması seçilmemişse Spor Kültürü ve Olimpik Yaşam ara disiplin alanlarının ders kitaplarında yer alan etkinliklerle yüzeysel ve basit düzeyde ilişkilendirildiği görülmektedir. Bunlara ilave olarak İlköğretim Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda "Sağlık ve Çevre" zorunlu bir tema olduğu hâlde "Sağlık Kültürü" ara disiplin alanı Program'da yer almamaktadır.

5. Tematik Yaklaşımın Şiir Metinleri Seçimine Etkileri

Tematik yaklaşımın ortaya çıkardığı sorunlardan biri de ders kitaplarına alınan şiir metinleriyle ilgilidir. İlköğretim Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu'na göre her temada bir öyküleyici, bir bilgilendirici, bir de şiir türünde bir metnin ders kitaplarına alınması zorunludur. Ancak "Dünyamız ve Uzay", "Sosyal Kurumlar ve Örgütler", "Yenilikler ve Gelişmeler", "Doğal Afetler", "Üretim, Tüketim ve Verimlilik" vb. temalar için nitelikli şiir metinleri pek olmadığından bu temalara daha çok didaktik anlatıma uygun, edebî değerden yoksun, niteliksiz, çocuğa şiir zevki kazandırmayan, alt alta dizelerin sıralanmasıyla oluşmuş metinler şiir metni olarak alınmıştır. Aşağıda TTKB'den onaylı 1-5. sınıf ders kitaplarına konulan şiirlerden örnek bölümlere yer verilmiştir.

OKULUMUZ

Her yerden daha güzel,
Bizim için burası.
Okul, sevgili okul,
Neşe bilgi yuvası.

KIZILAY

Bir beldeyi su bassa,
Deprem yerleri sarssa,
Yangında evler yansa,
Hemen koşar Kızılay

**Rakım Çalapa (2.Sınıf
Türkçe Ders Kitabı, Kök
Yayıncılık, Birey ve Toplum teması).**

**Mehmet Dede (2.Sınıf
Türkçe Ders Kitabı, Kök
Yayıncılık, Doğal Afetler teması)**

DOĞAL AFETLER

Fazla yağınca yağmur,
Sel baskınları olur.
En verimli topraklar,
Sellerden zarar görür.

MEDYA ÇOCUKLARI

Biz medyayla büyüyen,
Zamane çocukları,
Eğlencemiz tek kişilik
İnternet oyunları

**Mehmet Azim (3.Sınıf Türkçe
Ders Kitabı, Harf Yayıncılık, Doğal
Afetler teması)**

Gazete ve dergilerin
Okuduğumuz kolları,
En çok okunanlar
Magazin sayfaları.

**M. Çiğdem AYYÜKSEL
(4.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları,
Yenilikler ve Gelişmeler teması)**

VAKIFLAR

Sayırsız yaraya merhem oldunuz,
Yuvasız yavruya yuva kurdunuz,
Her hizmeti önlerine serdiniz,
İnsan abidesi yüce vakıflar.

Hastalara ilaç olup koştunuz,
Düşkünlere siz her zaman dostsunuz.
Hem kazaya hem küfüre koştunuz,
Hizmet abidesi yüce vakıflar.

Sarılmayan yara kalmaz sayende,
Çıkar gözetmezsın sen bu gayende,
Kimsezi biz güldürdük biz sayende,
Hizmet abidesi yüce vakıflar.

**Hakkı ÇEBİ (5.Sınıf
Türkçe Ders Kitabı, Erdem
Yayınları, Kurumlar ve Sosyal
Örgütler teması)**

GÜZEL KİTABIM

Sayfaların bir pınar,
Bilgi sunar, nur sunar.
Bütün içenler kanar,
Benim güzel kitabım

**İ. Hakkı TALAS (5.Sınıf
Türkçe Ders Kitabı, Engin
Yayınları, Bilim ve Yaşam teması)**

KIZILAY

Uzattırsın elini beli bükük olana,
Kar, fırtına demeden koşarsın dört
bir yana
Sevgiyle eğilerek yaraları sararsın,
Dulların, yetimlerin yanlarında
sen varsın

**Muzaffer Melahat
ERGUN (5.Sınıf Türkçe Ders
Kitabı, Kök Yayıncılık, Kurumlar
ve Sosyal Örgütler teması)**

DÜNYA VE ZAMAN

Dünya, Güneş'in çevresinde,
Elips yörüngesinde,
Bir de kendi ekseninde
Milyonlarca yıldır döner, döner.

**Suhan HATİPOĞLU
(5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı,
Koza Yayınları, Dünyamız ve
Uzay teması)**

◆ Serdar Arhan / İbrahim Gültekin

GÜZEL YURDUM TÜRKİYE'M

Yurdumuzu gezmek ne hoş:
Bir gün uçağa binelim
Başkent Ankara'da inelim.

Başı dumanlı dağlarım:
Büyük Ağrı, Süphan Dağı
Küçük Ağrı, Nemrut Dağı,
Munzur Dağı, Bingöl Dağı

Geçelim Kütahya'mıza
Gezelim kentin içini,
Burada işlenen çini,
Yüzyıllar boyu dünyayı
Sanatına hayran etmiş

Çok uzunsun Kızılırmak
Ötekiler cüce mi ki?
Gerek değil bunu sormak
Yarısıdır Yeşilirmak

**M.Zeki Taşkın (Türkçe
5.Sınıf Ders Kitabı, MEB
Yayınları, Güzel Ülkem Türkiye
teması)**

O MUSTAFA KEMAL'Dİ

“Ordu yok” dediler, “Kurulur” dedi.
“Para yok” dediler, “Bulunur” dedi.
“Düşman çok” dediler, “Yenilir” dedi

**Suna DOĞANAY
(Türkçe 5.Sınıf Ders Kitabı,
MEB Yayınları, Atatürk teması)**

İlköğretim Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda “ En az dört temada şiir türünde metne yer verilecektir.” ibaresi 6-8. sınıf ders kitabı yazarların işini kolaylaştırır niteliktedir. Fakat bu sınırlama beraberinde birçok sorunu getirmektedir. MEB 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 4 şiir, MEB 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 4 şiir, MEB 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda ise 2 şiir olmak üzere kitaplarda toplam 10 şiir metnine yer verilmiştir. 6,7 ve 8.sınıf ders kitaplarına bakıldığında şiir sayısının çok az olduğu görülmektedir. Oysaki Türk edebiyatı şiir üzerine kurulmuş bir edebiyattır. Çocuklar, 1-5.sınıf ders kitaplarında nitelikli şiirlerle çok az karşılaşmakta, üstelik İlköğretim Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda ifade edilen yukarıda belirtilen ölçütten dolayı; bu sınıflarda hem nicelik hem de nitelik yönünden daha az şiirlerle buluşmaktadır.

Aşağıda TTKB'den onaylı 6-8. sınıf ders kitaplarına konulan şiir örneklerine yer verilmiştir.

SAHNELER

Umutlar, sevgiler
Hayal ile gerçekler,
Dramlar, komediler,
İzlenir sahnelerde.

Sahne de oyunlar,
Alıp bize götürür.
Güldürür, düşündürür,
Düşündürür, güldürür.
Orda bir başka yaşam,
Yaşanır çoğu akşam.
Başarılı bölümler,
Alkışlanır her akşam.

Dünyanın her yerinde,
On binlerce sahnede,
Sorunlar, mutluluklar,
İzlenir sahnelerde.

Erol Yavuz (6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Evren Yayıncılık, Güzel Sanatlar teması)

ATATÜRK İLKELERİ

Cumhuriyet denen temeli attı,
Çok sağlam bir kale gibi vatan.
Bu kale içinde ederiz emel,
O sağlam temelden işte bu yana.

O günden bu yana gör neler oldu?
Yurdumuz yenilik teknikle doldu.
Yüce Atatürk'ü kâinat bildi,
Gününü tanıttı bütün cihana.

Aydınlatı o karanlık geceyi,
Attırdı yüzlerden siyah peçeyi,
Türkçe yeniledi harfi heceyi,
Okuma öğretti dağda çobana

Atam yaptı bu büyük inkılabı,
Koydu soy adını, sildi lakabı.
Hürriyet gelince sevindik tabi,
Demokrasi geldi güzel vatana.

Atam doğumunun yüzüncü yılı,
Yol bildik elbette koyduğu yolu.
Bükülmeyen çelik her Türk'ün kolu,
Pehlivan pazılı benzer aslana

**Âşık Dursun Durdağı
(8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Pasifik Yayınları, Atatürk teması)**

Sonuçlar ve Öneriler

Sonuçlar

Yenilenen Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu ile Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda tematik yaklaşım benimsenmiştir. Buna göre 1-5. sınıflar Türkçe ders kitapları ile 6-8. sınıflar Türkçe ders kitapları tematik yaklaşıma göre hazırlanmıştır.

1-5. sınıflar Türkçe ders kitaplarında dört zorunlu, dört seçmeli olmak üzere sekiz temaya yer verilmiştir. Her temada bir dinleme metni ile beş okuma metni yer almaktadır. Okuma metinlerinden ikisi serbest okuma metnidir. 6-8. sınıflar Türkçe ders kitaplarında ise altı temaya yer verilmiştir. Her sınıf düzeyinde Atatürk teması ile birlikte bir tema zorunlu olarak belirlenmiş diğer dört tema seçmeli temalardan belirlenmiştir. Temalardaki metin sayısı 1-5. sınıflar Türkçe ders kitaplarında olduğu gibidir.

Araştırmacıların da ifade ettiği üzere yapılandırmacı yaklaşımı destekleyici niteliğe sahip olan tematik yaklaşımın Türkçe ders kitaplarına konulan metinlerin seçiminde çeşitli yönlerden olumsuzluklara neden olduğu görülmektedir.

İlköğretimde kutlanması zorunlu olan belirli gün ve haftaların birçoğu öğrencinin yakın ve doğal çevresi ile günlük yaşamının bir parçasını teşkil eder. Özellikle Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerle belirli gün ve haftalar arasında doğrudan bir ilişki kurulması bir kısım duyuşsal becerilerin öğrencide kalıcı hâle gelmesini sağlayacaktır. Ancak tematik yaklaşıma göre hazırlanan Türkçe ders kitaplarında belirli gün ve haftalarla metinler arasındaki paralelliğin 1-5. sınıflar Türkçe ders kitabında yer alan Atatürk temasındaki iki metin ile 6-8. sınıflar Türkçe ders kitaplarında yer alan Atatürk temasındaki metinler dışında tamamen tesadüflere bırakıldığı tespit edilmiştir.

Türkçe dersi öğretimi programlarında yer alan temalarla bu temalara ait alt temalar arasında doğrudan ve dolaylı geçişkenlik olduğu görülmektedir. Bazı temalar birbirine çok yakın olmakla birlikte birçok alt tema da farklı temalara uygunluk göstermektedir. Bu durum da metin seçimini doğrudan etkileyen faktörlerdendir. Kitaba konulmak üzere seçilen bir metin, içeriğine göre birden fazla temaya uygun olunca TTKB inceleme komisyonlarının öznel değerlendirmelerine maruz kalmakta ve "Bu metin şu temaya daha uygundur." ifadeleriyle karşılaşılmaktadır. Bunun sonucunda o metin nitelikli de olsa temadan ve kitaptan çıkarılabilmektedir.

Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu ile Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı arasında temaların seçiminde doğrudan bir paralelliğin olmadığı görülmektedir. Örneğin, Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda "Birey ve Toplum" teması Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda "Toplum Hayatı" temasının alt teması olarak gösterilmiştir. Yine Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda "Okuma Kültürü" temasına yer verilmişken Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda bu ve buna benzer bir tema bulunmamaktadır.

Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda "Okuma" öğrenme alanı içinde Okuma alışkanlığı kazanma başlığı altında doğrudan doğruya okuma ile ilgili dokuz kazanıma yer verilmiştir. Ayrıca öğrencilerden "okuma gelişim dosyası" tutmaları istenmektedir. Böyle olmakla birlikte okuma teması seçmeli tema olarak kabul edilmiş, bu temanın ders kitaplarına konulması kitap yazarlarının inisiyatifine bırakılmıştır.

Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda yer alan " Millî Kültür" teması da 7. sınıf dışında diğer sınıflarda seçmeli tema olarak gösterilmiştir. Hâlbuki "Millî Kültür" temasının; çocuğun kültürünü, değerlerini öğrenmesinde, millî şuur kazanmasında, çocukta millet olma bilincinin oluşturulmasında ve halk kültürü unsurlarının aktarılmasında önemli bir işlevi olduğu düşünülmelidir. Ancak "Okuma Kültürü" teması gibi bu temanın da 7. sınıf dışında ders kitaplarına alınması tamamen kitap yazarlarının inisiyatifine bırakılmıştır.

Atatürk teması içinde yer alan metinlerin, "Atatürkcülükle İlgili Konular"ın yoğunluğu ve derinliği dolayısıyla öğrencilerin seviyelerinin üstünde olduğu görülmektedir. Ayrıca ara disiplin kazanımlarında tematik yaklaşımdan ötürü ilişkilendirmelerin zayıf kaldığı tespit edilmiştir.

Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu'na göre her temada şiir metnine yer verilmesi zorunluluğu, niteliksiz şiirlerin ders kitaplarına alınmasına sebep olmaktadır. Örneğin, "Yenilikler ve Gelişmeler", "Dünyamız ve Uzay", "Üretim, Tüketim ve Verimlilik" , "Sosyal Örgütler ve Kurumlar" vb. temalara konulan şiirlerin didaktik metinler olduğu ve şiir özelliği taşımadığı, sipariş usulü yazılmış izlenimi verdiği görülmektedir.

Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'ndaki "En az dört temada şiir türünde metne yer verilecektir." açıklamasına göre 6-8. sınıflar Türkçe ders kitaplarında şiir metninin çok az kullanıldığı tespit edilmiştir. Kitaplarda yer alan şiirlerin birçoğu da temaya uygun olması gereğince niteliksiz metinlerdir.

Öneriler

Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu ile Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda temaların isimlendirilmesi yeniden düzenlenmeli, tema isimlendirmelerindeki karışıklıklar giderilmelidir.

Ders kitabı yazarlarının metin seçiminde daha rahat hareket edebilmeleri için temalarda verilen alt temalar, yeniden düzenlenmeli ve bazı alt temaların uygun temalarda da işlenebilmesi sağlanmalıdır. Örnek olarak Çeçen ve Çiftçi (2011: 450)'nin de ifade ettiği üzere "Millî Kültür" temasına ait Türk müziği alt teması "Güzel Sanatlar" temasına da alt tema olarak alınabilir.

1-5. sınıflar Türkçe ders kitapları ile 6-8. sınıflar Türkçe ders kitaplarına konulan şiirlerin niteliğine dikkat edilmeli, şiire uygun olmayan temalara şiir metni konulmamalıdır. Buna göre Türkçe 1-5. sınıflarda her temada bir şiir metnine yer verilme zorunluluğu tekrar gözden geçirilmelidir.

Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu ile Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda Atatürk temasıyla ilgili uygulama yeniden düzenlenmelidir.

1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında olduğu gibi 6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında da öğrencilerin daha fazla ve farklı temalarda metinle buluşmalarını sağlamak amacıyla tema sayısı sekize çıkarılmalıdır. Yine Türkçe 1-5. sınıflardaki dördü zorunlu, dördü seçmeli tema uygulaması Türkçe 6-8'de de benimsenmelidir. Böylelikle "Okuma Kültürü", "Millî Kültür" ve "Doğa ve Evren" gibi önemli temalar her sınıf seviyesinde zorunlu hâle getirilebilir. Ayrıca "Okuma Kültürü" teması 1-5. sınıflarda da zorunlu tema olarak verilmelidir.

Sonuç olarak Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu ile Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda benimsenen tematik yaklaşım ders kitaplarına alınacak metinlerin niteliğini etkilemesi yönünden yeniden değerlendirilmelidir. Bununla birlikte Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu ile Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı; zorunlu temalar ve seçmeli temalar, tematik yaklaşım, kitaplara konulacak zorunlu ve seçmeli tema sayısı, şiir metinleri ve diğer metinlerin seçimi vb. konularında yeniden gözden geçirilmeli ve bu iki program arasında biçim ve içerik yönünden sıkı bir paralellik kurulmalıdır.

Kaynakça

- AKTAŞ, Ş. ve GÜNDÜZ, O. (2002). Sözlü ve Anlatım, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ALTAN, A. (2011). İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı. MEB Yayınları, Ankara.
- ALTAN, A. (2011). İlköğretim 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı. MEB Yayınları, Ankara.
- AŞICI, Murat (2006). "Öğrenme Anlayışlarının Işığında Ders Kitabı Hazırlama Türkçe Örneği", Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi (Editörler: Özcan Demirel, Kasım Kiroğlu), Ankara: 2. Baskı, PegemA Yayıncılık.
- AYDIN, G. ve DEMİREL, T. (2011). İlköğretim 3.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları, Ankara.
- BAŞAR, S., ZEYBEK KÖKEN, S. (2011). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları, Ankara.
- BAŞBAKANLIK, (2011). "Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği", 25699 sayılı Resmî Gazete, (www.resmigazete.gov.tr adresinden 13.01.2011 tarihinde alınmıştır.)
- BEYRELİ, L. vd. (2009). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Erdem Yayınları, İstanbul.
- CAN, T. (2004). Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretmenlerinin Yetiştirilmesinde Kuram ve Uygulama Boyutuyla Oluşturma Yaklaşım, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (www.ingilish.com/ olusturmaclik-egitim.htm adresinden 13.01.2011 tarihinde alınmıştır.)
- CEYHAN, Y. ve S. (2010). İlköğretim 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Pasifik Yayınları, Ankara.
- COŞKUN, E. (2008). Ders Kitaplarına Metin Seçimi Açısından Türkçe Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.10, ss.71.
- COŞKUN, E. (2007). "Türkçe Öğretiminde Metin Bilgisi". İlköğretimde Türkçe Öğretimi. Edt.: Ahmet Kırkkılıç- Hayati Akyol, PegemA Yayıncılık, Ankara.
- ÇEÇEN, A. ve ÇİFTÇİ, Ö. (2011). "Türkçe Derslerinde Tematik Eğitim ve Metin-Tema-Alt Tema İlişkisi Üzerine Bir Araştırma". Türkçenin Eğitimi-Öğretiminde Kuramsal ve Uygulamalı Araştırmalar. Edt.: G. Leyla Uzun ve Ümit Bozkurt.: Die Blaue Eule Verlag, Almanya.
- ÇEÇEN, A. ve ÇİFTÇİ, Ö. (2007). İlköğretim 6.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi, Millî Eğitim Dergisi, S.173, ss.39.
- DEMİRBAŞ, H. (2006). Sosyal Bilimler Öğretiminde Tematik Yaklaşım, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, S.75, ss.29.
- DEMİREL, Ö. (2004). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, PegemA Yayıncılık, Ankara.
- DEMİREL, Ö. ve KIROĞLU, K. (2006). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, PegemA Yayıncılık, Ankara.
- DUMAN, A. (2003). Türk Soyullara Türkiye Türkçesi Öğretiminde Metin Seçimi. Türklük Bilimi Araştırmaları (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı). S. 13, ss.151-152.

- GÜLTEKİN, İ. ve PEKDEMİR, A. Z. (2011). İlköğretim 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları, Ankara.
- GÜNAY, D. (2001). Metin Bilgisi, Multilingual, İstanbul.
- GÜNEŞ, F. (2008). Türkçe Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar, Türkçe Öğretimi Kongresi, 18 – 20 Mayıs 2008, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- HENGİRMEN, M. vd. (2010). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Engin Yayınları, Ankara.
- İlköğretim Türkçe Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5.Sınıflar), www.ttkb.meb.gov.tr /program adresinden 24.07.2011 tarihinde alınmıştır.
- İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6,7 ve 8.Sınıflar), www.ttkb.meb.gov.tr /program adresinden 25.07.2011 tarihinde alınmıştır.
- KAPULU, A. ve KARACA, A. (2005). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Koza Yayınları, Ankara.
- KARABIYIK, F. (2011). İlköğretim 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Evren Yayıncılık, Ankara.
- KARAFİLİK, F. vd. (2009). İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Harf Yayınları, Ankara.
- KARASAR, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KAVCAR, C. vd. (1998).Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi, Engin Yayınları, Ankara.
- KOCABAŞ, A. (2005). Hollanda Eğitim Sistemi ve Sınıf Öğretmeni Yetiştirmede Aktif Bir Model, Millî Eğitim Dergisi, S.167, ss.20.
- KOMİSYON. (2011). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları, Ankara.
- MEB EARGED. (2005). “Temel Eğitim Destek Programı Öğretim Programlarının (İlköğretim 6. Sınıflar Türkçe, Matematik, Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler) Değerlendirme Raporu (Türkçe Dersi), MEB Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- OĞUZKAN, F. (1977). Çocuk Edebiyatı, Emel Matbaacılık, Ankara.
- OKUR, A. (2010). “Türkçe Ders Kitaplarında Metinlerin Türsel Özellikleri”. Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri. Edt.: Hakan Ülper. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- ÖZBAY, M. (2008). Türkçe Öğretim Yöntemleri I, Öncü Kitap, Ankara.
- ÖZÇELİK, D. A. (1992). Eğitim Programları ve Öğretim: Genel Öğretim Yöntemi, ÖSYM Yayınları, Ankara.
- ÖZDEMİR, E. (1999). Yazınsal Türler, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- VARIŞ, F. (1996). Eğitimde Program Geliştirme Teoriler-Teknikler, Alkım Yayıncılık, Ankara.
- YAYLI, D. (2010). “Türkçe Öğretim Programı ve Ders Kitapları”. Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri. Edt.: Hakan Ülper, PegemA Yayıncılık, Ankara.
- YILDIRIM, S. J. vd. (2005). İlköğretim 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Kök Yayınları, Ankara.

THE EVALUATION OF THE EFFECTS OF THEMATIC APPROACH THAT ACCEPTED IN TURKISH LESSON PRIMARY SCHOOL'S CURRICULUM ON TEXT SELECTION

Serdar ARHAN*

İbrahim GÜLTEKİN**

Abstract

In this study, the effects of thematic approach that accepted in 1st-5th Grade and 6th-8th Grade Turkish Curriculum on text selection were examined under five topics. According to the findings, results and evaluations, the debates and recommendations were put forward.

Key Words: Curriculum, textbook, the thematic approach, text selection

* Education Expert, Ministry of National Education, General Directorate of Basic Education, Ankara

** Assist. Prof. Dr. Bülent Ecevit University, Zonguldak